ויאמר אליהו

שמועסן, און חיזוק ווערטער
אין אמונה און בטחון, און נאך
אויף די וואכעדיגע פרשה

ערב שב"ק פרשת
תולדות
ג' כסלו
שנת תשפ"ז

אין אידיש

מאת הרב **אלי' מאיר סמיט** שליט"א

♦ ביהמ"ד תוס' יו"ט ירושלים 058.323.1459 | 347.897.9968 ♦

דוקא פון די שווערקייט קומט ארויס די ישועה!!!

פארוואס האט עשו מבזה נעזונען די בכורה?!

עס שטייט אין אונזער פרשה (בראשית כה, לב-לד): וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְלָמָּה זֶּה לִי בְּכֹרָה... וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה.

דער אבן עזרא (בראשית כה, לד) איז מסביר, אז די סיבה וואס האט געברענגט עשו'ן צו מבזה זיין די בכורה, איז וויל יצחק אבינו איז נישט געווען ריך, אן אויב אזוי וואס איז ווערט א בכורה, צו רש'ענען דאפלט, ווען דער טאטע האט נישט וואס איבערצולאזן. און ער ברענגט א ראיה, וויל ווען יצחק וואלט געווען ריך, וואלט דאך געווען אין שטוב עסן בשפע, און עשו וואלט נישט געדארפט פארקויפן זיין בכורה פאר א טעלער לינזן.

דער רמב"ן (בראשית כה, לד) אבער פרעגט אויף דעם, עס שטייט דאך (בראשית כה, יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, און א ברכה מיינט דאך עשירות און כבוד, ווי עס שטייט (משלי י, כב) בִּרְכַּת ה' הִיא תַעֲשִׁיר וְלֹא יֹסִיף עֶצֶב עִמָּהּ, איז וואו איז די ברכה אויב ער איז געווארן אן ארימאן? און אפילו עס זענען דא צדיקים וואס זענען ארימעלייט, איז דאס נישט ביי די וואס זענען געבענטשט געווארן פונעם אייבערשטן אליין.

לפעמים מוז זיין א העדר ברכה כדי ס'זאל מקוים ווערן במלואו

דער הייליגער כתב סופר זי"ע (תולדות, ד"ה ויאמר יעקב מכרה כיום) פארענטפערט דעם אבן עזרא: פון הימל האט מען אזוי צוגעפירט, אז עשו זאל פארקויפן די בכורה פאר יעקב, כדי יעקב זאל באקומען די ברכה וואס קומט פארן בכור, דאס איז די ברכת אברהם. וועו יצחק אבינו וואלט געווען ריך, וואלט עשו נישט פארקויפט זיין בכורה. דעריבער, לטובת יצחק און זיינע קינדער נאך איהם, איז ער געווארן אן ארימאן צייטווייליג, כדי עשו זאל גרינג מוותר זיין אויף די בכורה און זי פארקויפן פאר יעקב. קומט אויס, אז דאס וואס אין יענע צייט איז נישט מקוים געווען ביי יצחק בְּרַכַּת ה' הִיא תַעֲשִׁיר, איז אליין געווען לטובה, כדי יעקב און זיינע קינדער זאלן זוכה זיין צו די ברכות, און נישט עשו.

אויך וואס זעהט אויס שלעכט איז אלעס לטובה!

די זעלבע געדאנק געפונען מיר אין רמב"ן (בראשית כה, לד), וואס איז מסביר וואס איז די טובה אז יצחק אבינו איז געווארן א סגי נהור. לכאורה האט עס נישט קיין פשט אז א צדיק זאל באקומען אזא צרה, נאר איז מסביר דער רמב"ן, אז די גאנצע סיבה איז טאקע געווען וויל ווען יצחק וואלט געקענט זעהן, וואלט יעקב אבינו נישט געקענט קומען נעמען די ברכות. קומט אויס אז דאס וואס יצחק איז בלינד געווארן איז נאר געווען לטובה, כדי די ברכות זאלן אנקומען צו יעקב אבינו.

אויף דעם זעלבן וועג זאגן די בעלי התוספות, אויף דעם וואס עס שטייט ביי עשו'ס ווייבער וַתְּהִיֶין מֹרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרִבְקָה (בראשית כו, לה), אז דער אייבערשטער, גדול העצה ורב העליליה, האט דאס אזוי צוגעפירט, כדי די מרשעות זאלן נישט זיין אין שטוב, און נישט הערן ווי רבקה רעדט מיט יעקב וועגן נעמען די ברכות, און עס נישט גיין דערציילן פאר עשו. זעהט מען, אז אויך די צער וואס די שנירן האבן זיי אנגעטוהן איז געווען לטובה.

> נאר וועז א מענטש, אינמיטן א צרה, גלייבט באמונה שלימה אז עס קען ארויסקומען פון דעם נאר גוטס, וויל כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, נאר דעמאלט וועט פון דעם טאקע ארויסקומען א טובה און נישט פארקערט.

פון דא קען א מענטש זיך נעמען א מורא'דיגע חיזוק ווען ער שטייט און וואונדערט זיך: וואו איז די ברכה, פארוואס האט זיך ביי מיר דאס רעדל איבערגעדרייט, אין פרנסה אדער אין אנדערע זאכן. וויל באמת "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", און אויך די שלעכטס איז נישט מער ווי א טובה. אמאל זעהט מען גלייך די טובה וואס איז פון דעם ארויסגעקומען, און אמאל ווערט עס ערשט קלאר שפעטער. נאר א מענטש, מיט זיין קורצן בליק, ווייסט נישט ווי אזוי דער אייבערשטער דרייט זיין וועלט צו ברענגען אלעס צום גוטן.

אויך די שלעכטס וואס אבימלך האט געזואלט טוהן איז נעזוארן א טובה

א דבר פלא זאגט אונז דער הייליגער קדושת לוי זי"ע (תולדות, ד"ה אם תעשה), אויפן פסוק (בראשית כו, כט) אִם תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נְגַעֲנוּךָ. דער בעל הטורים (שם) שרייבט, אז אבימלך האט געהאט בדעה צו הרג'ענען יצחק, און דאס מיינט כַּאֲשֶׁר לֹא נְגַעֲנוּךָ - מיר האבן דיר נישט געטוהן די שלעכטס וואס מיר האבן געוואלט, נאר בלויז גוטס.

לייגט צו דער קדושת לוי, אז דאס איז געווען וויל דער אייבערשטער דרייט איבער אלע שלעכטס צו גוטס, און מיט דעם איז ער מסביר די כוונה פון אבימלך'ס ווערטער: אִם תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה - אויב דו וועסט אונז וועלן טוהן שלעכטס, וועט עס זיך זיכער איבערדרייען לטובה. און די ראיה איז, כַּאֲשֶׁר לֹא נְגַעֲנוּךָ - מיר האבן דאך געטראכט דיר צו טוהן שלעכטס, און דער אייבערשטער האט עס איבערגעדרייט, און מיר האבן מיט דיר געטוהן נאר גוטס. און וויבאלד דעם אייבערשטן'ס מדה איז צו טוהן גוטס, וועט אויך דאס וואס דו וועסט אונז וועלן שלעכטס טוהן וועלן א טובה. איז טוה שוין בעסער מיט אונז גוטס, וויל סוף כל סוף וועט דאך זיין גוט.

דאס הייסט, נישט נאר וואס דער אייבערשטער האט יצחק מציל געווען פון אבימלך'ס הענט, נאר אבימלך האט איהם נאך געמוזט טוהן טובות. יצחק האט געטראפן אין יענע לאנד מאה שערים און אסאך ברונעמס, און זיין פארמעגן איז געוואקסן זייער שטארק. וועו אבימלך האט געזעהן דעם גרויסן וואונדער, איז ביי איהם קלאר געווארן אז דער אייבערשטער דרייט איבער די שלעכטס צו גוטס פאר אלע וואס זענען בוטח אין איהם, אפילו פאר די וואס האבן ערשט נעכטן געוואלט הרג'ענען דעם צדיק הדור.

ווער וויסט וואס פאר א טובה מען פארדינט פון די יסורים?!

עס שטייט אין אונזער פרשה (בראשית כז, א): וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיֶן עֵינָיו מֵרְאֹת.

אין ספר פנינים יקרים החדש (ד"ה במדרש שו"ט) ברענגט ער א מורא'דיגע זאך. דער מדרש זאגט (בראשית רבה סה, י), אז ביי די עקידה האט יצחק אבינו געזעהן די שכינה, און עס איז אויף איהם נגזר געווארן מיתה, אזוי ווי נדב ואביהוא. דעריבער איז ער בלינד געווארן, וויל א סומא איז חשוב כמת (נדרים סד ע"ב). פרעגט זיך א שאלה, פארוואס איז ער נישט בלינד געווארן גלייך ביי די עקידה? נאר די הסבר איז, וויל דעמאלטס האט ער נאך נישט געהאט קיין קינדער, און מיט דעם אליין איז ער שוין געווען חשוב כמת, האט מען איהם געקענט לאזן זיין כח הראיה. ערשט וועו יצחק איז אלט געווארן, און ער האט שוין געהאט קינדער, האט געמוזט קומען וַתִּכְהֶיֶן עֵינָיו מֵרְאֹת.

קומט אויס, אז דאס וואס יצחק האט נישט געהאט קיין קינדער האט איהם געראטעוועט פון וועלט בלינד, און דאס וואס ער איז שפעטער בלינד געווארן האט איהם געראטעוועט פון מיתה. פון דא לערנט מען, נישט צו ווייטנען און זיך באקלאגן אויף קיין שום זאך וואס פעלט, אדער אויף יסורים וואס קומען אויף א מענטש, ווייל מען קען קיינמאל נישט וויסן פון וועלכע צרה מען וועט געראטעוועט דורך דעם.

יעקב איז געבוירן שפעטער – לטובת די אידן אין מצרים

נאך געפונען מיר ביי יצחק אבינו, אז ער האט נישט געהאט קיין קינדער צוואנציג יאר נאך זיין חתונה, און אויך דאס האט זיך ארויסגעשטעלט לטובה. די פיר הונדערט יאר פון גלות מצרים האבן זיך אנגעהויבן פון וועלט יצחק איז געבוירן, אבער דער שעבוד בפועל האט זיך ערשט אנגעהויבן וועלט דער לעצטער פון די שבטים, לוי, איז נפטר געווארן. קומט אויס, אז די צוואנציג יאר וואס יצחק האט געווארט אויף יעקב, האבן אפגערוקט די געבורט פון די שבטים, ממילא אויך זייער פטירה, און אזוי איז דער שעבוד פון די אידן אין מצרים געווארן קורצער מיט צוואנציג יאר. און אזוי איז עס אין אלע וועלט פון לעבן, דער אייבערשטער פירט אלעס צו כדי עס זאל ארויסקומען נאך א טובה.

יצחק'ס קינדער זענען געבוירן שפעטער – כדי אברהם אבינו זאל לעבן לענגער

רש"י ברענגט (בראשית כה,ל), אז אין דעם טאג וואס יעקב האט געקאכט די לינזן און עשו האט פארקויפט די בכורה, איז אברהם אבינו נפטר געווארן, כדי ער זאל נישט זעהן ווי זיין אייניקל עשו גייט ארויס לתרבות רעה, ווייל דאס וואלט נישט געווען די שיבה טובה וואס דער אייבערשטער האט איהם צוגעזאגט (בראשית טו, טו). דעריבער האט דער אייבערשטער אראפגענומען פינף יאר פון זיינע יארן. קומט אויס, אז ווען יצחק וואלט געהאט קינדער גלייך, וואלט מען געדארפט אראפנעמען נאך אסאך מער יארן פון אברהם אבינו. דעריבער האט יצחק נישט געהאט קיין קינדער, כדי אברהם אבינו זאל קענען לעבן לענגער. ערשט נאכדעם וואס ער האט אסאך מתפלל געווען איז רבקה געהאלפן געווארן, און דורך דעם זענען אראפגעגאנגען נאר פינף יאר פון אברהם אבינו'ס יארן.

דער גאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל האט צוגעלייגט א וואונדערליכן רמז, אז וַיֶּעְתַּר לוֹ ה' איז בגימטריא 'חמש שנים'. און ווען מען האט דאס איבערגעזאגט פארן גאון רבי אהרן קאטלער זצ"ל, האט ער זיך אנגערופן: "איך בין זיכער אז די גימטריא איז געזאגט געווארן ברוח הקודש".

יעדע צער – א ישועה פאר דורות!

אין ספר שפתי כהן על התורה (פרשת לך לך, ד"ה ושרי אשת אברם לא ילדה לו) שטייט א טעם פארוואס שרה אמנו איז געווען אן עקרה אזוי לאנג: יצחק איז געבוירן ווען אברהם אבינו איז געווען הונדערט יאר אלט און שרה ניינציג, צוזאמען 190, כמנין ק"ץ, און אין דעם זכות זענען אראפגעגאנגען 190 יאר פון די גזירה פון ברית בין הבתרים (בראשית טו, יג) וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, און די אידן זענען געווען אין מצרים נאר 210 יאר.

פון דא זעהט מען ווי וויכטיג יעדע צער ראטעוועט א מענטש פיל מאל מער. די אלע יארן וואס אברהם און שרה האבן געווארט מיט צער און וויטאג צו געהאלפן וועלט מיט א קינד, זענען שפעטער אראפגעגאנגען פון דעם שווערן שעבוד פון זייערע קינדער אין מצרים, און יעדע רגע וואס זיי האבן געווארט אויף זייער ישועה האט גורם געווען א טובה פאר גאנץ כלל ישראל פיל יארן שפעטער.

כל מה דעביד רחמנא לטב עביד

די גמרא (ברכות ס ע"ב) זאגט בשם רבי עקיבא, אז א מענטש זאל זיך איינגעוואונען צו זאגן אויף אלעס: כל דעביד רחמנא לטב עביד. און די גמרא דערציילט א מעשה וואס האט פאסירט מיט רבי עקיבא אליין.

רבי עקיבא איז אמאל געווען אונטערוועגנס, און צונאכטס איז ער אנגעקומען צו א שטאט. ער האט געזוכט א פלאץ וואו ער קען איבערנעכטיגן, אבער קיינער האט איהם נישט געוואלט אריינלאזן. האט ער זיך נישט געערגערט, נאר געזאגט: כל דעביד רחמנא לטב עביד, און איז ארויס שלאפן אין פעלד. מיט זיך האט ער געהאט א לעכט, א האן און אן אייזל. איז געקומען אווינט און אויסגעלאשן די לעכט. אזוי אויך איז געקומען א קאץ און אוועקגעכאפט דעם האן. און נאכדעם איז געקומען א לייב און פארצוקט דעם אייזל. רבי עקיבא איז געבליבן אליין אין די פינסטערניש, אן גארנישט, און זיך גע'חזר'ט אז כל דעביד רחמנא לטב עביד.

אין די זעלבע נאכט איז אנגעקומען א באנדע רויבערס, און באפאלן די שטאט און געפאנגען אלע איינוואוינער. ערשט דעמאלט האט מען פארשטאנען: ווען די לעכט וואלט ווען געברענט, ווען דער האן וואלט געקרייט אדער דער אייזל וואלט געשרייגן, וואלטן די רויבערס איהם אויך געכאפט. האט רבי עקיבא געזאגט: האב איך אייך דען נישט געזאגט, אז אלעס וואס דער אייבערשטער טוט איז לטובה!

יעדער וואס וואלט דאס צוגעזעהן, וואלט געזאגט אז דא איז א מדת הדין, א צרה נאך א צרה, און קיינעם וואלט נישט אינגעפאלן צו זעהן אין דעם א חסד. אבער רבי עקיבא, מיט זיין גרויסע אמונה, האט געווואוסט אז א מענטש זעהט נאר א קליין חלק פון דער אמת'ער מעשה וואס דער אייבערשטער דרייט. און וויבאלד עס איז א כלל גדול אז כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, מוז זיין אז די מעשה האט א המשך, און דער סוף וועט זיין לטובה.

דברי חכמים בנחת נשמעים

אין ספר שער בת רבים ברענגט ער א שיינעם רמז אויפן פסוק (קהלת ט, יז) דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים: די 'דברי חכמים', אז א מענטש דארף זאגן כל דעביד רחמנא לטב עביד, זענען 'בנחת נשמעים' - נח"ת איז ראשי תיבות נ'ר ח'מור ת'רנגול, פון וועלכע רבי עקיבא האט דאס אויפגעוויזן.

אין ספר אלה הדברים לייגט ער צו א וויכטיגן יסוד: נאר ווען א מענטש, אינמיטן א צרה, גלייבט באמונה שלימה אז עס קען ארויסקומען פון דעם נאר גוטס, וויל כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, נאר דעמאלט וועט פון דעם טאקע ארויסקומען א טובה און נישט פארקערט.

מען קען עס מסביר זיין מיט א משל, צו א מענטש וואס קוקט דורך א שליסל לאך און זעהט א פעדער וואס שרייבט. מיינט ער אז די פעדער שרייבט פון זיך אליין. אבער דאס איז נאר וויל ער זעהט א קליינעם חלק פון דעם בילד. ווען די טיר וועט זיך נאר עפענען, וועט ער זעהן דאס גאנצע בילד, אז ביים טיש זיצט א מענטש מיט א פעדער אין האנט, און ער איז דער וואס שרייבט. און נאר דער וואס וויסט, בשעת ער זעהט די פעדער שרייבן, אז מען דארף זעהן דאס גאנצע בילד כדי צו פארשטיין וואס טוט זיך הינטער די טיר, קען זיין רואיג אז עס איז דא נישטא קיין שום משונה'דיגע זאך.

הבוטח בה' חסד יסובבנו

דאס האט דוד המלך געזאגט (תהלים לב, י) רַבִּים מַכְאוֹבִים לָרָשָׁע וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ. דער רשע, וואס פארלאזט זיך נישט אויפן אייבערשטן אז ער וועט אלעס צופירן לטובה, האלט מיט דעם אפ די ישועה, וויל ער זעהט נאר א האלב בילד, און דעריבער רַבִּים מַכְאוֹבִים לָרָשָׁע. אבער הַבּוֹטֵחַ בַּה', וואס וויסט אז די גאנצע צרה איז נאר א האלב בילד, און דאס גאנצע בילד קוקט זיכער אויס גוט - חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ. ווען דער סיבוב פון די מעשה וועט זיך ענדיגן, וועט זיך ארויסשטעלן אז אלעס איז געווען לטובה, און מיט די אמונה אליין קען ער ממשיך זיין, אז עס זאל טאקע געטוהן ווערן פאר איהם נסים ונפלאות.

לעתיד לבוא וועט מען זעהן אז אלע צרות זענען נאר געווען חסדים

די גמרא זאגט (פסחים נ ע"א): "רבי אחא בר חנינא האט געזאגט, עולם הבא איז נישט ווי עולם הזה. אויף עולם הזה זאגט מען אויף גוטע בשורות ברוך הטוב והמטיב, און אויף שלעכטע בשורות ברוך דיין האמת, אבער אויף עולם הבא איז כולו הטוב והמטיב".

פרעגט דער צל"ח, לעתיד לבוא וועט דאך בכלל נישט זיין קיין שלעכטס אויף דער וועלט, איז וואס איז דער חידוש? ברענגט ער בשם דעם גאון רבי אפרים פון בראד זצ"ל, אז באמת קומט פונעם אייבערשטן נישט ארויס קיין שלעכטס, נאר אונז דאכט זיך אזוי וויל מיר זעהן נישט ווייט. און דאס איז געווען די מדריגה פון נחום איש גם זו, וואס פלעגט זאגן אויף אלעס: גם זו לטובה. אבער לעתיד לבוא, ווען דער אייבערשטער וועט אונז ארויסנעמען מאפילה לאורה, וועט זיך אונז ארויסשטעלן למפרע אז אלע צרות וואס זענען אריבער אויף אונז אין גלות זענען געווען טובות און גרויסע חסדים. און דאס איז די כוונה פון חז"ל: אויך אויף די זאכן וואס מיר האבן געזאגט אין גלות "ברוך דיין האמת", וועלן מיר לעתיד לבוא זאגן "הטוב והמטיב". און מיט דעם פארשטייט מען דעם פסוק (ישעיה נב, ח) כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן, אז לעתיד לבוא, ווען דער אייבערשטער וועט אונז אנטפלעקן אלעס וואס איז געשעהן, וועט זיך ארויסשטעלן אז אלעס איז געווען מיט חסד און רחמים.

קומט אויס, אז א מענטש זעהט נאר א קליינעם חלק פון דעם אייבערשטנ'ס הנהגה, און אמאל איז דאס וואס זעהט אויס ביי איהם ווי א גרויסע צרה, א וואונדערליכער חסד וואס איז באהאלטן פאר איהם און פאר זיינע קינדער. פונקט ווי די צער פון אברהם און שרה איז געווארן א הצלה פאר כלל ישראל, און פונקט ווי די צרה האט געראטעוועט רבי עקיבא, אזוי ליגט אין יעדע זאך וואס זעהט אויס ווי א צרה א טיפער חשבון פונעם אייבערשטן. דעריבער זאל א מענטש נישט אראפפאלן בשעת א צרה, נאר זיך שטארקן מיט אמונה שלימה אז "כל דעביד רחמנא לטב עביד", און צום סוף וועט יעדער זעהן אז אלעס איז געווען נאר לטובה ולברכה.